

ספר פנים יפות על התורה

והוא ביאור מים חיים, על דרך פרד"ס נובעים,
ממעייץ היוצא מקודש הקדשים
הרב הגאון האמיתי, פאר מקדושים
מרנא ורבנא רבי פנחס הלוי איש הורוויץ זצלה"ה
בן הרב הגאון מוהר"ר צבי הירש הלוי זצלה"ה

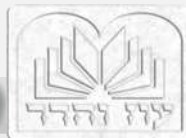
חלק שלישי מספר הפלאה

ועליו נוסף אומר הבא מן החדש
ביאור נפלא למען ירוץ הקורא בו
בו הורחבו הדברים בסגנון בהיר
ושמו יקרא

מאיר פנים

יצא לאור על ידי ממלכת התורה 'עוז והדר'

ספר
פנים יפות

עם ביאור
מאיר פנים

נתחבר ע"י
הרב הגאון ר' מאיר זלמן שטעג שליט"א

יו"ל ע"י
ממלכת התורה עוז והדר
בנשיאות הגאון הצדיק רבי יהושע לייפער שליט"א
אב"ד דק"ק באר משה מאנסי

כל הזכויות שמורות להרב מאיר זלמן שטעג שליט"א

10 Lenore ave. Monsey N.Y.

Tel. (845) 425-1362

הערות והארות יתקבלו בברכה

email: msteg@kewnet.com • פקס: 184554251078

הפצה "היכלי תורה"

בארץ ישראל: טלפון - 02-9924603 פקס 03-5435884

בארה"ב: 437-3514 (718) Fax. (718) 437-0054 Tel.

נדפס על נייר חו"ל שאין בו חשש חילול שבת

Printed in E. ISRAEL

ה'תשפ"ד

א א אלה הדברים אשר וגו'. לפי פשוטו, לפי שאחז"ל (ספרי מטות ל ב): כל הנביאים נתנבאו ב'כה', מוסיף עליהם משה שנתנבא ב'זה הדבר', וידוע, כי 'אלה הדברים' הוא כמו 'זה הדבר' אלא שזה בלשון יחיד, וזה בלשון רבים; וכתיב (שמות יט ט) 'משה ידבר והאלהים יעננו בקול', כי אינו בדרך הטבע שישמיע איש אחד קולו וישמעו כל עדת ישראל, אלא כיון שהיתה השכינה מדברת מתוך גרונו של משה כדכתיב (שם) - 'והאלהים יעננו בקול' היה מתפשט הקול לכל עדת ישראל; וכיון שרצה להוכיח את כל ישראל ביחד, היינו דאמר אלה הדברים, דהיינו שהשכינה היתה מדברת מתוך גרונו ונשמע הדיבור לכל ישראל.

ויותר מובן לפי מה שכתבנו לעיל בפרשת יתרו בפסוק (שם יט ג-ו) 'כה תאמר לבית יעקב'

❧ מאיר פנים ❧

כל ישראל מפיו את הדברים, ורק על ידי שהיתה השכינה מדברת מתוך גרונו של משה, כמ"ש והאלהים יעננו בקול, יכול היה קולו של משה להתפשט שיוכלו לשמוע כל ישראל יחד.

ובזה מובן אף כאן, משום שאף עתה רצה משה שכל ישראל ישמעו את תוכחתו יחד [וכפי שפירש רש"י כאן¹], ולכן אמר להם את התוכחה [באופן שיהיה קולו נשמע לכל ישראל] בלשון אלה הדברים [שהוא כלשון 'זה הדבר' כפי שהתבאר] שהשכינה מדברת מתוך גרונו, כדי שיהיה נשמע הדיבור אל כל ישראל.

בשעת קבלת התורה דיבר משה לפשוטי העם בבחינת 'כה', אמנם עתה במשנה תורה דיבר אף להם בבחינת 'זה הדבר'

וביתר ביאור יש לפרש לאור ביאורנו לעיל בפרשת יתרו על הפסוקים (שם פסוקים ג-ו) 'כה תאמר לבית

'אלה הדברים' בבחינת 'זה הדבר', דהיינו שהשכינה היתה מדברת מתוך גרונו, כדי שיהא קולו נשמע לכל ישראל

א א אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל. [יש לדקדק בלשון הכתוב שהקדים לומר 'אלה הדברים אשר דיבר משה' ולא אמר 'וידבר משה בעבר הירדן' וגו'^א], ויש לפרש על פי מה שאמרו חז"ל (ספרי מטות ל ב) 'כל הנביאים נתנבאו בכה, מוסיף עליהם משה שנתנבא בזה הדבר'^ב, וידוע כי מטבע לשון 'אלה הדברים' משמעותו היא כלשון 'זה הדבר', אלא ש'אלה הדברים' הינו לשון רבים, ואילו 'זה הדבר' הוא לשון יחיד.

[והטעם שנצרכה אמירה זו להיות בבחינת 'זה הדבר' יבואר בהקדם מה שמצאנו בעת מתן תורה שהיתה השכינה מדברת מתוך גרונו של משה^ג], וכנאמר בתורה (שמות יט ט) 'משה ידבר והאלהים יעננו בקול', [והטעם שהוצרך להיות באופן זה], לפי שבדרך הטבע אין אפשרות שיוכל משה לדבר וישמעו

ב'זה הדבר'. ג. ראה דברי רבינו בפ' כי תשא (לג יא): נראה לפי מ"ש חז"ל שנבואת משה היה יותר על כל הנביאים שנתנבאו בכה והוא נתנבא בזה הדבר, והיינו שבשעה שהיה מדבר עם ישראל היתה השכינה מדברת מתוך גרונו, והיינו דכתיב (במדבר יב ח) 'פה אל פה אדבר בו' שהדיבור שיצא מפי הש"י היה מדבר במשה עצמו. ד. ז"ל רש"י: אל כל ישראל - אילו הוכיח מקצתן, היו אלו שבשוק אומרים, אתם הייתם שומעים מבין עמכם ולא השיבותם דבר מכך וכך, אילו היינו שם היינו משיבים אותו, לכך ננסם כולם ואמר להם הרי כולכם כאן כל מי שיש לו תשובה ישיב.

א. ראה בגור אריה שכתב על דברי רש"י כאן 'אלה הדברים לפי שהן דברי תוכחות' בזה"ל: שרש"י בא לתרץ לשון 'אלה הדברים' דלא הוי למכתב רק 'וידבר משה בעבר הירדן וגו', אלא לכך כתב 'אלה הדברים' לפי שהן דברי תוכחות, כמו שכתב רש"י במגילת קהלת (א א) שכל מקום שנאמר 'דברים' הוא דברי תוכחה. ע"כ. וראה עוד בחזקוני: אלה הדברים - כל מקום שנאמר בו אלה פסל את הראשונים, שהרי הראשונים מצוות ומשפטים ואלו רובם דברי תוכחה ומוסר. ב. ז"ל הספרי: זה הדבר אשר צוה ה', אף על פי שכל הנביאים היו מתנבאים ב'כה אמר ה'', נתוסף משה שנתנבא

וגו', 'אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל', וכתבנו שם כיון שלא רצה השי" להודיע העונשין לכל העם - כדי שיתרצו לקבל התורה בנפש חפיצה, לא הודיע העונשין כי אם לחכמים הנקראים בשם 'ישראל', וכיון שלא הודיע העונשין לא היה התנאי כפול - דהיינו 'אם תשמעו' ואם לא תשמעו', ולכך הוצרך לומר בלשון 'כה' דהיינו ע"י שליח, דק"ל (שאילתות דר"א מטות קלח) דלא בעי לתנאי כפול. אבל לחכמים אמר בלשון 'אלה הדברים' שלא ע"י השליח, כיון שהשכינה עצמה מדברת מתוך גרונו. וכל זה היה בסיני קודם קבלת התורה, אבל במשנה תורה בערבות מואב כל מקום שהזכיר השכר הזכיר ג"כ העונש והוי א"כ נגד כל ישראל, לכך אמר 'אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל'.

✽ - מאיר פנים - ✽

שליח נקטינן שאין צורך בתנאי כפול¹. אמנם בסיום דבריו אמר 'אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל', והיינו שאלו החכמים שבעם שבבחינת ישראל, כיון שאמר להם אף את העונשים והיה תנאי כפול, היה יכול לומר להם את הנבואה בלשון 'אלה הדברים' - שהוא בחינת נבואתו של משה שאינה בתורת שליחות, אלא השכינה מדברת מתוך גרונו ממש.

אמנם חששו של משה שלא להזכיר את עונשי המצוות לפשוטי העם, לא היה אלא קודם קבלת התורה, אולם בעת שאמר להם את משנה תורה בערבות מואב, אע"פ שדיבר לכל ישראל יחד, הזכיר את השכר כשהוא כרוך יחד עם העונש, ונמצא א"כ שהתנה עמם את קיום התורה בתנאי כפול והיה יכול להתנאות בבחינת 'זה הדבר', והוא שהדגיש הכתוב ואמר: 'אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל', לומר שעם כל חלקי העם - פשוטי העם והת"ח גם יחד - דיבר באופן של 'זה הדבר', בבחינת שכינה מדברת מתוך גרונו.

יעקב' - 'אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל', וכתבנו שם לכאור [את טעם הכתוב באמרו תחילה 'כה תאמר' - כלשון נבואת שאר הנביאים שהתנבאו בלשון 'כה', ואילו בסיום דבריו אמר לו בלשון 'אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל' - שהוא כלשון נבואת משה רבינו שהתנבא בבחינת 'זה הדבר' כדברינו לעיל], שהוא לפי שהקב"ה לא רצה להודיע את עונשי התורה לכל העם, כיון שרצה שיקבלו את התורה בנפש חפיצה, אלא הודיעם רק לחכמים אשר מכונים בשם 'ישראל'.

והיוצא מכך, שלפשוטי העם לא נאמרו התנאים של קיום התורה בלשון כפול - שאם יקיימו את התורה יקבלו שכר ואם לא יקיימו יקבלו עונש, [והרי נוקטים להלכה שתנאי שלא נאמר בלשון כפול אינו תנאי²]; ועל כן על מנת שיחול התנאי אף על פשוטי העם, אמר משה את דבריו בלשון 'כה תאמר', דהיינו שהתנבא בבחינת 'כה' כנבואת שאר הנביאים שאין השכינה מדברת מתוך גרונו ואינם אלא שליחים להעביר את דבר ה' לעם, ובדבר הנמסר על ידי

ה. ז"ל רבינו שם: כה תאמר לבית יעקב ותגיד וגו'. כבר כתבנו בפתיחה דמס' כתובות (הפלאה הקדמה אות א) מה שאמר בלשון 'כה', אף שאמרו חז"ל (ספרי מטות ל ב) כי משה נתנבא ב'זה הדבר' והוא מעלה יתירה על הנביאים שנתנבאו בלשון 'כה', ואחר זה אמר 'אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל' דהיינו לשון זה הדבר, אלא שבא בלשון רבים, מפני שאחז"ל (מכילתא יתרו יט ג) 'כה תאמר לבית יעקב - בלשון רכה לנשים והעם, ותגד לבני ישראל - אלו עונשין שקשה כגידין לתלמידי חכמים', והיינו אם לא תשמע, ולפי שלכל העם שלא נאמר להם העונשין, ולא היה בתנאי כפול, היה ההכרח לומר להם בלשון 'כה' שהוא ע"י שליח שאין צריך תנאי כפול כמבואר שם באורך. והענין הנפלא זה כי נתחלק הדיבור שיצא מפי משה לכל א' כפי השגתו, לחכמים ב'זה הדבר' - ששמעו הקול מפי השכינה, וליתר העם מפי משה בלבד, והיינו דקאמר 'אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל', דאף

שלא אמר אלא 'אלה' ולא יותר כפירוש"י, אעפ"כ היה מתחלק בשמיעתן, כי החכמים שמעו מפי השכינה הדברים והיפוכם, אבל שאר העם לא שמעו אלא מפי משה, ומכלל הן נשמע לאו כיון שהיה ע"י שליח כנ"ל. ו. כמבואר בזוה"ק (ח"ג קכה:). ז. ז"ל השו"ע (אה"ע סי' לח ס"ב): כל תנאי צריך להיות בו ארבע דברים, ואלו הן - שיהיה כפול, ושיהיה הן שלו קודם ללאו, ושיהיה התנאי קודם למעשה, ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו. ואם חסר התנאי אחד מהם, הרי התנאי בטל, וכאילו אין שם תנאי כלל, ע"כ. ח. כמבואר בשאילתות (מטות קלח): וכי בעינן תנאי כפול דקא יתיב לה גט לאשתו וקא מתני בהד' אבל קא מתני שליח לא בעינן תנאי כפול אדעתא דמאי דקאמ' ליה הוא דמשוי שליח ואף על גב דתנאה רבני גד ובני ראובן בהדי אלעזר הכהן ובהדי יהושע בן נון קא מתנו ומשה הוא דהוה להון שליח כיון דהוקשו ראשין לאבות כמאן דמתני בהדיהו ודיהו דמי, עכ"ל.

ויש לרמז על מילת אלה שמספרו ל"ו כמספר הימים שהוכיח אותם - מא' בשבט עד זיי"ן אדר; וי"ל לפי שהתורה ניתנה בארבעים יום, ומטעם זה אמרינן בגמרא (מגילה ז:): 'תני מיניה ארבעים זימנין ודמיא ליה כמאן דמנח בכיסיה', וכיון דאמרינן בעירובין בפ' כיצד מעברין (נד:): שמשה לימד לישראל ארבעה פעמים, הוסיף עליהם ל"ו יום להשלים לארבעים. ושמעתי עוד רמז שאמרו (ב"ב קסה.) רובן בגזל ומיעוטן בעריות וכולן באבק לשון הרע, והרמז לזה אלה בר"ת אבק לשון הרע, והוא שהוכיח את ישראל:

במדבר בערבה וגו'. יש לפרש על פי מה שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מכ"א) 'הקנאה והתאוה

❧ מאיר פנים ❧

בגמרא (ב"ב קסה.) 'רובן בגזל ומיעוטן בעריות, וכולן באבק לשון הרע'², והיינו שלא ימלט שלא יכשל האדם בחטא של אבק לשון הרע, והוא שרמז הכתוב כאן באמרו 'אלה הדברים' שר"ת אלה הוא א'בק ל'שון ה'רע, שנתכוין להוכיחם ברמיזה על חטא של אבק לשון הרע שלא ימלט שלא נכשלו בו:

משה הוכיחם על מידות הקנאה התאוה והכבוד שהם כנגד ג' עבירות חמורות וכנגד מידות האבות

במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תופל ולבן וחצירות ודי זהב. נוראה מה שכתב רש"י שפסוק זה רומז על חטאי ישראל במדבר, בערבה רומז על מה שחטאו בשיטים בערבות מואב, מול סוף רומז על מה שחטאו בים סוף בחוסר בטחונם בה', בין פארן רומז על מה שחטאו במרגלים במדבר פארן, ובין תופל ולבן רומז על מה שתפלו על המן שהוא לבן, וחצירות רומז על מה שחטאו בחצירות במחלוקתו של קרח, ודי זהב רומז על שחטאו בעגל בגלל רוב הזהב שהיה להם³].

ויש לפרש הדברים על פי מאמר חז"ל (אבות פ"ד מכ"א) 'הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן

תיבת אלה עולה ל"ו כמנין הימים שהוכיח אותם משה; ל"ו הימים כדי להשלים לארבעים כמנין ארבעים יום שניתנה בהם תורה

ויש להוסיף לפרש את הכתוב אלה הדברים על דרך הרמז, שתיבת אלה עולה כמנין ל"ו, כמספר הימים שהוכיח אותם משה, החל מאחד בשבט^ט ועד ליום הסתלקותו בז' באדר; ויש לתת טעם למנין ל"ו הימים, שהנה נתינת התורה למשה היתה בארבעים יום, ומטעם זה אמרו בגמרא (מגילה ז:): על אמימר ששנה לרב אשי הלכה ארבעים פעמים, עד שהיה דמי ליה כמאן דמנח בכיסיה', [שמאחר שהתורה ניתנה למשה במשך ארבעים יום, אף הרוצה שתלמודו יתקיים בידו צריך לחזור עליה ארבעים יום^י]. והנה בגמרא (עירובין נד:): מבואר, שכאשר לימד משה רבינו את ישראל את התורה, היה משנן עמם ארבע פעמים^{יא}, ומעתה יבואר, שמתוך שרצה משה ללמוד עמם ארבעים פעמים כדי שתתקיים התורה בידם, לכן חזר ולימדם עוד ל"ו ימים כדי להשלים למנין 'ארבעים'.

'אלה' ר"ת אבק לשון הרע

ושמעתי עוד לרמז בתיבת 'אלה', שהנה אמרו

נסתלקו בניו, אלעזר ישב לימין משה ואיתמר לשמאל אהרן וכו'. נכנסו זקנים ושנה להן משה פירקן, נסתלקו זקנים, נכנסו כל העם ושנה להן משה פירקן. נמצאו ביד אהרן ארבעה, ביד בניו שלשה, וביד הזקנים שנים, וביד כל העם אחד. נסתלק משה, ושנה להן אהרן פירקו. נסתלק אהרן שנו להן בניו פירקן. נסתלקו בניו, שנו להן זקנים פירקן. נמצא ביד הכל ארבעה. מכאן אמר רבי אליעזר, חייב אדם לשנות לתלמידו ארבעה פעמים. וקל וחומר, ומה אהרן שלמד מפי משה, ומשה מפי הגבורה - כך, הדיוט מפי הדיוט - על אחת כמה וכמה, עכ"ל. יב. ז"ל הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, רוב בגזל, ומיעוט בעריות, והכל בלשון הרע. בלשון הרע סלקא דעתך, אלא אבק לשון הרע. יג. ז"ל רש"י: במדבר - לא במדבר היו אלא בערבות מואב, ומהו במדבר, אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר שאמרו (שמות טז ג) מי יתן מתנו וגו'. בערבה - בשביל

ט. וכמבואר בפסוק ג' להלן: ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אתו אליהם. י. כן אמרו בגמרא תענית (ת). שריש לקיש קודם שהיה נכנס ללמוד מפי ר' יוחנן היה מסדר משנתו ארבעים פעמים כדי שתתקיים בידו, כנגד ארבעים יום שניתנה תורה. וביאר במהרש"א (ח"א שם) שבאותם ארבעים יום של קבלת התורה היה משה מסדר תלמודו לכל הפחות פעם אחת ביום. וכן כתב בחיד"א (דבש לפי מערכת מ אות מ) וז"ל: בתלמוד בכמה מקומות אמרו, תנא מיניה ארבעים זימניה ודמיא ליה כמאן דמנח בכיסתיה, והפשוט בזה דמנין ארבעים זה של ארבעים, הוא כנגד ארבעים יום שניתנה תורה כמו שאמרו בתענית (ת). יא. ז"ל הגמרא: תנו רבנן, כיצד סדר משנה, משה למד מפי הגבורה, נכנס אהרן ושנה לו משה פירקו. נסתלק אהרן וישב לשמאל משה. נכנסו בניו ושנה להן משה פירקן,

והכבוד מוציאין את האדם מן העולם, וכבר פירשנו בזה בכמה מקומות, כי לעומת מידת האהבה והדביקות בה' והבטחון הגדול - הוא שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קד לד) 'אנכי אשמח בה', והיפוכו היא שמחת האויב בתאות הגשמיות, והוא שאמר דוד המלך ע"ה (שם ל ב) 'ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי', ולא אמר 'אויבי עלי', אלא שהיה שמח בה' ונזהר משמחת האויב. וכן במידת יראת ה' והכרת גדולת הבורא יתברך ושפלות האדם שהוא מעלה גדולה, כמו שנאמר (לקמן י יב) 'מה ה' אלהיך שואל מעמך - כי אם ליראה', ובהיפוכו הוא הקנאה והעצבות וחסרון הבטחון, וזה שאמר הכתוב (תהלים קמז א) 'הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם', כי לב נשבר היא מדת יראת ה', כמו שנאמר (שם נא יט) 'לב נשבר ונדכה' וגו', וצריך להשמר במידה הזאת מן העצבות, וזהו שאמר שם (שם קמז א) 'ומחבש לעצבותם'.

✽ מאיר פנים ✽

אלא כל שמחתו הוא רק בהשי"ת לבדו¹⁰. והמידה השניה היא מידת היראה שנכלל בה ההכרה בגדולת השי"ת ובשפלות האדם, שהיא מעלה גדולה עד מאד, וכמאמר הכתוב (להלן י יב) 'מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה', והצד הרע שכנגד מידה זו הינו שברון הלב הבא מתוך הקנאה והעצבות וחוסר הביטחון בה'. ועל כן אמר דוד המלך (שם קמז א) 'הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם', והיינו כי שברון הלב הוא ביטוי להכרת האדם בשפלות עצמו שהיא המידה הקדושה של יראת ה' וכו"ל, וכלשון הכתוב (שם נא יט) 'לב נשבר ונדכה אלהים לא תבוזה', אמנם המתקן עצמו במידה זו יש לו להיזהר שלא יפול בצד הרע שיש במידה זו שהיא הקנאה והעצבות, ועל כן אמר הכתוב כי השי"ת רופא לשבורי הלב ומחבש לעצבותם, כלומר שהוא שומר עליהם לבל יפלו בתהומות היגון והעצבות¹¹.

העולם, וכבר פירשנו ענין זה בכמה מקומות, כי [שלשת מידות רעות הללו הינם ההפכיות והצד הרע שכנגד שלושת המידות הטובות של הצדיקים והאבות הק' שהן האהבה והיראה והתפארת], שהנה המידה הראשונה היא מידת האהבה והדביקות והבטחון בהשי"ת, שעליהן אמר דוד (תהלים קד לד) 'אנכי אשמח בה' - שלעולם היה שמח ודבק רק בה' יתברך בלבד, והצד הרע שכנגד מידה זו הינה מידת התאוה, שאדם שמח ודבק בתאוותיו הגשמיות, ועל עניין זה רמז דוד המלך באמרו (שם ל ב) 'ארוממך ה' כי דליתני, ולא שמחת אויבי לי', [שלפי הפשט הוא מוסב על אויביו, שלא שימח אותם השי"ת במפלתו¹²], אך לדברינו יש לדייק ממה שאמר 'ולא שמחת אויבי לי' ולא אמר 'עלי', שאמר זאת דוד על עצמו, שהוא אינו שמח בשמחת האויב דהיינו היצר הרע, כלומר שאינו שמח בתאוותיו הגשמיות,

והצדיקים כשקבלים שכר אינם שמחים בשביל טובות עצמם אלא בשביל השלמת רצון השי"ת, כמ"ש בפסוק (תהלים ל ב) 'ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי', דהיינו שמחת אויב שהוא היצה"ר אלא השמחה היה בשביל השלמת רצון השי"ת, והוא עליון על כל גויי הארץ, שכל האומות בכוא טובה עליהם שמחים שמחת עצמן, וזו"ש (שם קכו א) 'הגדיל ה' לעשות עמנו היינו שמחים' אבל ישראל מוסיפין שבח לשם יתברך על ידי הברכות וכו'. טז. ראה מש"כ רבינו בספר ההפלאה (כתובות הקדמה אות יח) וז"ל: דאף שאמרו 'זכור לו יום המיתה' אינו אלא זכרון בעלמא כדי לשבר חולי הגאווה שהוא תועבת ה' ודוחקת רגלי השכינה, ע"כ צריך להחזיק הרע במיעוטו להעציב עצמו ביום המיתה, אבל גם מדת העצבות אין בה תועלת לדביקות הבורא דכתיב 'עזו וחדוה במקומו', ואיתא בזוהר 'באתר דעציבו לית תמן שכינתא דכתיב הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם'. נראה פירושו כי באמת לב נשבר הוא מעלה גדולה כמ"ש 'לב נשבר ונדכה' וגו', אבל צריך לזהר מאוד מעצבות, וה' הטוב הוא הרופא ומחבש לעצבותם שלא יתעצבו למען יוכלו להיות מדור לשכינה שדרכו להשתמש בכלים שבורים כמ"ש חז"ל.

הערכה שחטאו בבעל פעור בשטים בערבות מואב. מול סוף - על מה שהמרו בים סוף בבואם לים סוף שאמרו (שם יד יא) המבלי אין קברים במצרים, וכן בנסעם מתוך הים, שנאמר (תהלים קו ז) וימרו על ים בים סוף, כדאיתא בערכין (טו). בין פארן ובין תפל ולבן - אמר רבי יוחנן [רשב"י] חזרונו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו תופל ולבן, אלא הוכיחן על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן, שאמרו (במדבר כא ה) ונפשנו קצה בלחם הקלוקל ועל מה שעשו במדבר פארן על ידי המרגלים. וחצרות - במחלוקתו של קרח. דבר אחר אמר להם, היה לכם ללמוד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע, ואתם נדברתם במקום. ודי זהב - הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם, שנאמר (הושע ב י) וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל. יד. ז"ל רש"י: ולא שמחת אויבי לי - כמו עלי, שהיו אומרים אין לדוד חלק לעולם הבא, וכשראו שבשבילו נפתחו הדלתות לארון אז ידעו שמחל לו הקדוש ברוך הוא על אותו עון ונהפכו פני שונאי דוד כשולי קדירה. טו. וכ"כ רבינו בפי' כי תבוז (כח א): שקבלת השכר הוא עצמו מצוה, כמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"ב) ששכר מצוה מצוה, שהיא השלמת מרותיו של השי"ת להשפיע להם, והוא היה כוונת הבריאה,